

Ammattitaitokilpailujen opintopolut auttavat ammattiopintoihin hakeutuessa

---

Jukka Lerkkänen

Opettajankoulutuspäällikkö, KT

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu

jukka.lerkkanen@jamk.fi

Auli Ryhänen

Projektipäällikkö, KTaO

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu

auli.ryhanen@jamk.fi

Koulutus- ja uravalinnan haasteet

Nuorten käsitykset ammateista ja niihin valmistavasta koulutuksesta vastaavat yllättävän harvoin todellisuutta (Lerkkänen 2002). Tämä tutkimustulos on yllättävä, sillä koulutus- ja uravalintaa tukevaa informaatiota on saatavilla enemmän kuin koskaan, sillä internet on

mahdollistanut nopean tiedonhaun. Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen käynnissä olevassa selvityksessä on havaittu, että internet on opinto-ohjaajien tärkein tiedonhakulähde. Se on syrjäyttänyt heidän käytössään olevan kirjallisen materiaalin. Myös nuorten itsenäinen tiedonhaku internetistä on lisääntynyt paljon.

Kuitenkaan koulutus- ja uravalinnan ongelmat eivät ole vähentyneet. Lerkkänen (2010) viimeisimpien selvitys-

ten mukaan perusopetuksen oppilaat ja lukioiden opiskelijat tarvitsevat nykyistä enemmän opinto-ohjausta valintojensa tueksi. Tällä hetkellä uraohjauksen ongelmana ei ole tiedon puute. Sen sijaan akuutti kysymys on tiedon laatu ja sen yksilöllinen ajoittaminen. Vaikuttavimmaksi ammattitiedoksi on todettu sellainen informaatio, johon sisältyy kokemuksellisuus ja henkilökohtainen merkitys (Lerkanen & Ryhänen 2009). Kokemuksellista tietoa jatkokoulutus- ja ammatinvalintojen tueksi perusopetuksessa tarjoavat TET-jaksot, työpaikka- ja oppilaitosvierailut sekä ammattitaitokilpailuissa järjestettävät opintopolut.

Opintopolut ovat WorldSkills- ja Taitaja-tapahtumiin suunniteltuja innovaatioita, joiden avulla luodaan uudenlainen mahdollisuus hankkia informaatiota koulutus- ja uravalinnan tueksi. Opintopolut auttavat tapahtuman kävijöitä tutustumaan eri kilpailulajeihin ja ammatteihin. Opintopolkujen idea perustuu kokemuksellisen tiedon käyttöön valintojen tukena.

Opintopolkujen tavoitteet

Opintopoluilla on neljä tavoitetta. Ensiksi, opintopolut tarjoavat kokemuksia ja siten ne tukevat ammattien tuntemuksen lisääntymistä ja syventymistä. Tavoite ammattien tuntemuksen lisäämiseksi ja syventämiseksi kohdistuu myös opettajiin ja opinto-ohjaajiin.

Toiseksi, opintopolkujen tavoitteena on monipuolistaa uraohjauksen toteuttamista. Opintopolut sisältävät erilaisia ja eri vaiheessa ratkottavia verkkotehtäviä, joita voi tehdä itsenäisesti tai hyö-

dyntää opinto-ohjauksen luokkatunneilla, ohjauksellisissa pienryhmissä tai henkilökohtaisissa ohjauksissa.

Kolmanneksi, opintopolut vahvistavat erilaisten oppijoiden ohjausta tarjoamalla heille räätälöityjä palveluja opintopolkujen aikana. Erilaisen oppijan ohjauksessa yksilöllisyys ja henkilökohtaistaminen on tärkeää. Opintopolut auttavat huomion suuntaamista tilanteessa, joka on virikeympäristöltään ylipursuavan runsas. Lisäksi erilaisen oppijan uravalintaa voidaan tukea laatimalla materiaaleja ja toimintamuotoja, jotka helpottavat tapahtumaan osallistumista. Myös opintopolkujen fyysiseen esteettömyyteen on kiinnitetty huomiota. Esteettömien puitteiden ansiosta kaikki kävijät pystyvät hyödyntämään opintopolkuja (Lerkanen & Ryhänen 2009).

Neljänneksi, opintopolut ovat esimerkki ammattikorkeakoulun tutkimuskehittämisen ja innovaatio toiminnasta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun (JAMK) tavoitteena on tukea tutkimus- ja kehitystyöllään elinkeino- ja työelämän toimialoja ja osallistua niiden kehittämisohjelmiin (JAMK 2008). JAMK:ssa koulutus ja opetustyö sekä tutkimus- ja kehittämistyö tukevat ja vahvistavat toisiaan. Tässä tapauksessa opintopolkujen taustalla on kansainväliset tutkimukset nuorten ohjaustarpeista (Sampson, Peterson, Reardon & Lenz 2004, Lerkanen 2002; 2010).

Opintopolkujen pedagogiset ja sisällölliset tavoitteet ovat olleet hyvin yhteydessä ammatillisen opettajakorkeakoulun opinto-ohjaaja- ja erityisopettajakoulutuksen tavoitteisiin. Näiden koulutusohjelmien opiskelijat ovat osallistuneet opintopolkujen suunnitteluun

ja toteuttamiseen sekä tehneet aiheesta opintoihinsa liittyneitä kehittämishankkeita. Lisäksi opintopolkujen avulla opiskelijat ovat saaneet käytännön kokemuksia ja valmiuksia hyödyntää ammattitaitokilpailuja ohjaustyössään.

Opintopolkujen teoreettinen tausta

Opintopolkujen teoreettisena viitekehysenä on koulutus- ja uravalintaan liittyvien päätöksentekotaitojen kehittäminen. Päätöksentekotaidot kehittyvät seuraavien vaiheiden kautta:

- valintapulman tunnistaminen ja tavoitteen asettelu
- koulutus- ja urasuunnitelman laadinta
- tavoitteen saavuttamisen kannalta merkityksellisen materiaalin hyödyntäminen sekä
- valintaprosessin etenemisen seuranta (Sampson & Reardon 1998).

Valintapulman tunnistaminen ja tavoitteen asettelu ovat lähtökohdat koulutus- ja ammattiuran valinnassa. Opiskelijan tietoisuuden herääminen valinnan ajankohtaisuudesta ja merkityksestä on ensiarvoista. Ammattitaitokilpailujen opintopolut ja niihin liittyvät tehtävät ovat osoittautuneet tekijöiksi, jotka voivat käynnistää opiskelijan valintaprosessin. Lisäksi koulutus- ja urasuunnitelman laadintaan on mahdollista paneutua ennakotehtävillä ennen ammattitaitokilpailuja ja opintopolkuja.

Opintopolkuihin liittyvät tehtävät virittävät opiskelijan päätöksentekoprosessin ja suuntaavat hänen mielenkiintonsa kilpailulajeihin, jotka ovat hänelle merkityksellisiä. Taitaja-tapahtu-

man aikana opiskelijat saavat tarkkailutehtävillä kokemuksellista tietoa siitä, millaista osaamista ammateissa vaaditaan. Tapahtuman jälkeisten tehtävien tavoitteena on viimeistellä päätöksentekoprosessia ja auttaa nuorta valintojen toteuttamisessa.

Tapahtuman jälkeisten tehtävien tarkoituksena on jäsentää opiskelijoiden tapahtumassa saamaa kokemuksellista tietoa. Jäsentämisessä hyödynnetään informaatiota, joka tukee opiskelijan koulutus- ja uratavoitteiden saavuttamista. Informaation valintakriteerinä käytetään opiskelijan merkityksellisyykokemusta.

Opinto-ohjaajalle opintopolkuihin laadittu materiaali tarjoaa mahdollisuuden opiskelijan valintaprosessin pitkäjänteiseen seurantaan. Laaditun tehtäväkokonaisuuden tarkoitus on tukea ohjausta sekä opiskelijoiden valintaa ja päätöksentekoa.

Opintopolut käytännössä

Opintopolut ovat osa ammattitaitokilpailu-konseptia. Ne toteutettiin ensimmäisen kerran Helsingissä järjestetyissä ammattitaidon maailmanmestaruuskilpailuissa vuonna 2005. Sen jälkeen ne on toteutettu viidesti kansallisissa ammattitaitokilpailuissa.

Opintopolut rakentuvat verkossa toteutetuista tehtävistä ja Taitaja-kilpailun aikana järjestetyistä opintopoluista ja opastuksista. Esimerkki verkossa toteutetuista opintopolkutehtävistä löytyy osoitteesta: <http://www.taitaja2010.fi/fi/koululaisille/opintopolut> Taitaja-kilpailujen aikana on kävijällä mahdollisuus saada tietoa monista ammateista ja

koulutusvaihtoehtoista. Kävijät voivat seurata heitä kiinnostavia ammatteja ja samanaikaisesti saada tietoa niihin kouluttautumisesta. Osallistumalla erilaisiin, noin 20 - 30 minuutin mittaisiin, opastettuihin opintopolkuihin kävijät saavat tietoa ja voivat kysellä eri ammanteista ja niiden koulutuksesta. Lisäksi opintopolkujen yhteyteen on järjestetty ”Kato ja Kokeile”- tyyppisiä tehtäväpisteitä, joissa kävijät voivat käytännön tehtävien avulla saada tuntumaa ammatti-alaan.

Taitaja2010-tapahtuman opintopolut olivat seuraavat:

- Luovapolku
- Pukuompelu, kukkasidonta, somistus ja yrittäjäys
- Formulapolku
- Autonasennus, autokorinkorjaus, automaalaus, kuljetuslogistiikka ja metsäkoneen käyttö
- Datapolku
- CAD-suunnittelu, verkkosivujen tuottaminen, tietojenkäsittely, tietokoneet ja verkot, painotekniikka ja painotuotteen suunnittelu
- Hyvinvointipolku
- Puhdistuspalvelu, lähihoitaja, kaudenhoito, hiusmuotoilu, hevostenhoito sekä asiakaspalvelu ja myynti
- Ravintolapolku
- Kondiittori, tarjoilija, suurtaloukokki, ravintolakokki ja liha-ala
- Rakennuspolku
- Maalaus ja tapetointi, viherrakentaminen, huonekalupuuseppä, talonrakennus, putkiasennus ja ilmastointiasennus
- Teknopolku
- Mekatroniikka, elektroniikka, sähköasennus, automaatioasennus, levy ja hitsaus, koneistus ja laborantti

Kehittämishankkeissa ja raporteissa tehtyjä havaintoja

Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun opiskelijat ja henkilöstö ovat tehneet kehittämishankkeita ja raporteja opintopoluista. WorldSkills 2005-tapahtuman kehittämishankereportissa selvitettiin opinto-ohjaajien mielipiteitä. Hankkeen tuloksissa todettiin, että opinto-ohjaajat kokivat laaditun ennakkomateriaalin hyödylliseksi. Tapahtumaan osallistumisen koettiin tukevan oppilaiden koulutus- ja uravallintaa liittyvää päätöksentekoa sekä opinto-ohjaajien ohjausta. Lisäksi nähtiin, että tämän kaltainen kehitystyö avaa uusia mahdollisuuksia valintojen ohjauksessa (Frilander ym. 2005).

Tampereen 2006 Taitaja-tapahtumasta tehtiin kehittämishanke, jonka avulla arvioitiin opintopolkujen vaikutavuutta oppilaiden koulutus- ja uravallintoihin (Ryhänen 2006). Tutkimus osoitti, että ammattitaitokilpailut tarjosivat perusopetuksen 9. luokan oppilaille jäsenettyä ja kokemuksellista tietoa ammateista, ammatin vaatimista taidoista sekä työelämän vaatimuksista.

Kuitenkin tapahtuman tehokkaampi hyödyntäminen edellyttää järjestävän organisaation ja perusopetuksen tiivistä yhteistyötä. Yhteistyö perusopetuksen oppilaan ohjauksen kanssa on tärkeä edellytys, jotta Taitaja-kilpailun opintopolut tukevat perusopetuksen oppilaan koulutus- ja uravallinnoissa. Ryhäsen (2006) selvitys kertoi, että varsin suuri osa nuorista ei kiinnostunut paikan päällä lajien tarjoamasta kokemuksellisesta oppimisesta, koska ennakotehtäviin ei oltu riittävästi perehdytty ennen tapahtumaa. Silti nuorten näkemykset yleensä Taitajan vaikutta-

vuudesta koulutus- ja uravalintoihin olivat positiivisia. Nuoret uskoivat, että ammattitaitokilpailut antoivat todenmukaisen kuvan ammateista ja ne auttoivat niitä nuoria, joilla on vaikeuksia löytää oma ammattiala.

Samankaltainen tulos saatiin Espoon 2008 Taitaja-tapahtumaan liittyneessä kehittämishankkeessa (Paavola & Uusitalo 2008). Siinä tutkittiin perusopetuksen 8 luokan oppilaiden kokemuksia tapahtuman opintopolkutehtävistä. Työ osoitti, että opintopolkutehtävien vaikuttavuus 8. luokkalaisten ura- ja ammatin valintaan oli vähäinen. Pääsyyinä oli, että verkossa olleita ennakkotehtäviä ei ollut tehty. Tähän vaikutti oppilaanohjaajien vähäinen etukäteisvalmistelu. Opintopolkutehtävät jäivät näin epäselviksi ja irrallisiksi. Tapahtuman aikana tehtävien tekeminen oli vähäistä, koska opintopolut olivat vastaajien mielestä heikosti organisoitu (Paavola & Uusitalo 2008).

Yllättävän vastakkainen tulos saatiin Joensuun 2007 Taitaja-tapahtumasta. Sen tulokset osoittivat, että opintopolut koettiin hyödyllisinä ammatti- ja uravalintaa tehdessä riippumatta siitä, oliko ennakkoon tutustuttu opintopolkuihin vai ei. Toinen selkeä tulos oli, että opintopolkujen toteutuksessa tarvitaan kokemusta ja hyvää toteuttajaryhmän välistä yhteistyötä. Toteuttajaryhmän itsenäinen kokonaisvastuu toteutuksesta vähentää välikäsiä ja tietokatkoksia sekä parantaa toiminnan laatua.

Vaasan 2009 Taitajassa lisättiin tapahtuman kokemuksellisuutta "Kato ja Kokeile" -pisteillä. Niiden avulla saatiin kävijät paremmin pysähtymään lajipisteisiin. Lisäksi Vaasassa lisättiin opintopolkujen oppaiden määrää ja siir-

ryttiin kaikkien ryhmien suhteen opastettuihin opintopolkukierroksiin. Toinen merkityksellinen uudistus tehtiin verkkotehtäviin. Sen avulla tehtävien käyttöaste nousi aikaisemmasta ja niiden hyödynnettävyys tehostui. Edelleen haasteena koettiin verkkotehtävien ja tapahtuman yhdistäminen selkiseksi kokonaisuudeksi, joka aidosti tukee nuoren ammatinvalinnan päätöksentekotaitoja ja tehostaa perusasteen opinto-ohjausta.

Pohdinta

Opintopolut ovat osoittautuneet WorldSkills 2005- tapahtumassa sekä sen jälkeisissä kansallisissa Taitaja-tapahtumissa toimivaksi osaksi ammattitaitokilpailuja. Aluksi tässä luvussa esitetään tulevaisuuden kehittämiskohteita ja lopuksi avataan kehittämistyön elementtejä.

Tulevaisuuden kehittämiskohteita on kolme kappaletta: yhteistyö koulujen kanssa, uudet muodot tehtävien toteuttamisessa ja opiskelumahdollisuuksien tehokkaampi markkinointi. Koulujen, opettajien ja opinto-ohjaajien kanssa tehtävä yhteistyö on jatkuvan kehittämisen kohde, koska jokainen kilpailutapahtuma on uniikki ympäristössään. Se tarkoittaa, että käytännön organisoinnit on ratkottava tapahtumakohtaisesti. Tällainen kysymys on esimerkiksi opintopolkujen koulukohtaisten opastusten ajoittaminen.

Opintopolkujen idea on hyödyntää kokemuksellista tietoa. Tästä syystä tehtävien toteuttamisessa tulee siirtyä muotoihin, jotka ovat lähellä kohderyhmää. Tapahtuman aikana tapahtuva tekeminen, elämykset ja tunnelma ovat tärkeitä. Sen lisäksi opintopolkuteh-

*Opinto-
polkujen
kehittämistyö
on
jatkuvaa.*

tävissä voidaan hyödyntää viestintäteknologiaa tehokkaammin. Opintopolkutehtävissä voi tulevaisuudessa olla tapahtumaan liittyvä verkkopeli, kilpailujen aikaisissa tehtävissä voidaan hyödyntää mobiiliteknologiaa ja kilpailulajien ja kilpailijoiden esittely voi tapahtua sosiaalisessa mediassa.

Oppilaitosmarkkinointi on jäänyt vähäiseksi. Opintopolut ovat tarjonneet mahdollisuuden tutustua ammatteihin ja niissä vaadittaviin ominaisuuksiin. Silti liian vähän on huomioitu, kuinka saavuttaa ominaisuuksia, joita ammateissa vaaditaan. Toistaiseksi verkotehtävissä ja opintopolkuoppaiden opastuksissa on kerrottu opiskelumahdollisuuksista. Tapahtuman aikana kilpailupisteissä ei ole ollut riittävästi tietoa koulutustarjonnasta.

Opintopolkujen kehittämistyö on

jatkuvaa. Siinä on mukana neljä elementtiä: opiskelijoiden ja henkilöstön raportointi, opintopolkukäsikirja ja aikaisemman koetun tiedon siirtäminen seuraavalle tapahtuman järjestäjälle sekä yhteistyöneuvottelut ja sopimus yhteistyöstä SkillsFinland ry:n kanssa.

Raportointi on ollut tärkeä muoto dokumentoida kehittämistyötä. Opiskelijoiden kehittämishankeraportit ovat keskittyneet palautetiedon hankkimiseen kävijöiltä. Projektitoimijoiden selvityksissä on keskitytty järjestelyjen kokonaisvaltaiseen toimivuuteen. Raporttien tuloksia on hyödynnetty vuosittaisessa opintopolkukäsikirjassa.

Opintopolkukäsikirja on opas, jonka avulla tapahtuman järjestäjä pystyy suunnittelemaan ja toteuttamaan opintopolut. Käsikirja sisältää tietoa opintopolkujen tavoitteista sekä teoreettisesta että käytännöllisestä taustasta. Käsikirja antaa informaatiota opintopolkujen toteuttamiseen tarvittavista osaamisalueista. Niitä ovat ohjaus, markkinointi- ja viestintä- sekä arviointi- ja kehittämisosaaminen. Lisäksi käsikirjassa on raportoituja tuloksia opintopoluista. Opintopolkukäsikirja on sähköisessä muodossa osoitteessa http://www.skillsfinland.fi/julkiset/taitaja9/Opintopolkukäsikirja2009_1.pdf ja se päivitetään vuosittain.

Opintopolkukäsikirja on yksi tapa tiedonsiirtoon seuraavalle järjestäjälle. Kuitenkaan kaikkea informaatiota ei ole mahdollista siirtää kirjallisessa muodossa. Siksi on pidetty säännöllisesti tapaamisia tapahtuman järjestäjien kesken, joissa seuraavan vuoden järjestäjät ovat päässeet seuraamaan jo kuluvan vuoden järjestäjien toimenpiteitä.

Tapahtuman jälkeen pidetään tiedon-
siirtotapaaminen, jossa saadut koke-
mukset jaetaan seuraavalle järjestäjälle.

Opintopolut on ollut JAMK:n ja
Skills Finland ry:n yhteistyöhanke, jota
on kehitetty pitkäjänteisesti. Se on
herättänyt kiinnostusta myös kansain-
välisesti. On mielenkiintoista nähdä,
milloin opintopolut ovat mukana EuroSkills- tai WorldSkills-tapahtumissa. Opintopolut on hyvä esimerkki ammattikorkeakoulun ja työelämän yhteisestä hanketoiminnasta. Siinä on teoriaa ja käytäntöä sopivassa suhteessa.

Lähteet

Frilander, P., Hykkönen, M., Jeskanen-Aarnipuro, A-L., Lintunen, A., Loikkanen, S., Oinonen, T., Rissanen, H., Savolainen, K., Takalahti, K. & Turunen, S. 2005. Ammattitaitokilpailut perusopetuksen oppilaitos- ja uravalinnan tukena. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylä.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2008. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan strategia 2008-2012. Luettu 17.6.2010 osoitteesta: https://intra.jamk.fi/download/13526_T_K_strategia_2008-2012.pdf.

Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etene-
miseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 14.

Lerkkanen, J. & Ryhänen, A. 2009. Opintopolut ammattitaitokilpailuissa. Luettu 17.6.2010 osoitteesta: http://www.skillsfinland.fi/julkiset/taitaja9/O_pintopolkukasikirja2009_1.pdf.

Lerkkanen, J. 2010. Lukiolaisten ohjaustarpeiden arviointi. Painossa. Julkaisematon lähde.

Paavola, K. & Uusitalo, A. 2008. Opintopolkutehtävät nuoren ura- ja ammatinvalinnassa - 8. luokkalaisten kokemuksia Taitaja-tapahtuman opintopolkutehtävistä. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylä. Luettu 17.6.2010 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1235653201-4>.

Sampson J. P. Jr., Peterson G. W., Reardon R. C. & Lenz J. G. 2004. Career Counseling & Services. A cognitive information processing approach. Belmont: Thomson learning.

Sampson J. P. Jr. & Reardon R. C. 1998. Maximizing staff resources in meeting the needs of job seekers in one-stop centers. Journal of Career Employment Counselling 35, 50-68.

Ryhänen, A. 2006. Ammattitaitokilpailut koulutus- ja uravalinnan tukena - Tamperelaisien yläkoulunuorten näkemyksiä Taitaja 2006-tapahtumasta. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylä. Luettu 17.6.2010 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-296>.

